

בעצתך תנחני

גליון שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ובעבודת ה'

גליון 39

פרשת וישב

ביקורת על מוסכמות

מכירת יוסף – טרגדיה כאובה

פרשת השבוע עוסקת באחת החידות הקשות ביותר להבנה – מכירת יוסף לעבד על ידי אחיו, שבטי יה.

אפשר ללמוד את הפרשה ברמות רבות של הבנה ועומק, אבל ראשית כל יש ללמוד אותה ברמה הפשוטה, של מה שכתוב: הפרשה מתארת טרגדיה אנושית ארוכה, המתחילה במכירת יוסף לעבד, ומסתיימת בסוף טוב רק לאחר יותר מעשרים שנה. עשרים ושנים שנה של צער וכאב, של חרטות ושל נזק יומיומי, שאירעו בשל טעות בשיקול הדעת.

החפץ חיים ב"שמירת הלשון" על התורה מאריך לבאר כיצד משני הצדדים נעשו טעויות. טעויות של גדולי עולם שאין לנו השגה בדרגתם, אבל אחרי הכל טעויות, שהקב"ה גבה עליהן עונש מר וכואב, וכולם שילמו עליהן מחיר יקר.

יוסף הביא את דיבת אחיו רעה אל אביהם, בטעות ולשם שמים, ואחיו חשבו אותו לרודף ופסקו את דינו למיתה ואחר כך למכירה לעבד, גם כן בטעות ולשם שמים.

שני הצדדים התכוונו לטובה, אבל הם טעו בנושא חמור מאוד, ונענשו בעונש כבד. יוסף נמכר לעבד וסבל סבל רב ומתמשך במצרים: בתחילה הוא היה עבד, לאחר מכן חשדו אותו באשת פוטיפר וכלאו אותו בבית הסוהר למשך שנים עשרה שנים ללא קרן של תקווה. אנחנו קוראים זאת בתורה בפרשה אחת בתוך חצי שעה, אבל אם ננסה לדמיין את גודל הנפילה מאיגרא רמא לבירא עמיקתא – זה בלתי נתפס.

גם השבטים סבלו פחד נורא ואיום בירידתם למצרים אל יוסף. הם היו בטוחים שנסתם עליהם הגולל: בבית אין אוכל, והמקור היחיד לחיים נמצא בבית המושל המצרי, השליט הכל יכול, שהחליט שהם מרגלים.

יהודה, שהיה ראש המדברים במכירת יוסף לעבד, קבר את אשתו ובניו, בגלל שלא סיים את המצוה שהתחיל בה, והניח למכירת יוסף להתרחש (סוטה יג).

המסקנה הנלמדת

ואנחנו הקטנים קוראים את הדברים ממרחק של אלפי שנות היסטוריה ואלפי שנות אור, ואמורים להסיק מסקנות לחיים, כי התורה ניתנה לנו כדי שנלמד אותה למעשה.

מה המסקנה המעשית הכי ברורה היוצאת לנו מהסיפור הזה? מסקנה אחת פשוטה:

כמה נזק עלול להתרחש כאשר אדם בטוח בכל לב בצדקת דרכו, מבלי לחשוב עליה שוב. מה קורה כשנמצאים בתוך קו מחשבה מסוים ובטוחים שהוא צודק.

יוסף הצדיק ראה את עצמו כממשיך דרכו המרכזי של יעקב

אבינו. "היה ראוי יוסף שיצאו ממנו י"ב שבטים כדרך שיצאו מיעקב אביו" (סוטה לז). כנראה משום כך הוא הביא את דיבת אחיו רעה אל אביהם, כי הוא סבר שזו אחריותו, שאחיו ילכו בדרך הישרה. אבל האמת היתה שהוא חשד אותם על לא עוול בכפם, והוא נכשל בלשון הרע.

השבטים סברו שיוסף הוא רודף ודינו למוות. גם הם טעו, ועל זה יצא דינם לסבול סבל רב ועצום (עיין בחפץ חיים שם, שמאריך בתיאור העונש והפחד מידה כנגד מידה). ועם כל זאת עדיין לא נמחק החטא, וכאלף וחמש מאות שנה אחר כך עם ישראל איבד עשרת גדולי ישראל במיתות משונות ואכזריות, בשביל לכפר על חטא מכירת יוסף.

זו אם כן המסקנה שעלינו לקחת לעצמנו מכל הסיפור: לחשוב פעמיים על כל דבר שעושים. אין צורך לחשוב פעמיים אם ללמוד תורה או לקיים מצוות, אבל בבחירות אחרות בחיים שלנו, בחירות שיש להן השלכות – אסור להסתמך על ההרגל, על ה"כולם", על הזרימה הטבעית. יש לעצור ולחשוב.

האם כל תופעה ציבורית הינה בהכרח רצון ה'?

כלפי מה הדברים אמורים?

האמת היא שהדברים האמורים אינם מכוונים בהכרח למטרה מסוימת. התובנה הנלמדת מפרשת מכירת יוסף, שאין לסמוך על קו חשיבה שהתרגלנו אליו אלא יש לבדוק אותו מחדש ללא משוא פנים – יכולה לנער חלקים רבים של החיים שלנו, ולהעמיד אותם לחשיבה מחודשת.

הנורמות הציבוריות שלנו, רובן ככולן מושתתות על הרגלים ארוכי שנים, חלקם נקבעו על ידי גדולי ישראל בשעתם, וחלקם נוצרו מאליהם במשך השנים על ידי הציבור. כגון: סגנון הלימוד בישיבות; דרך הקבלה למוסדות הלימוד; ההמוניות במוסדות החינוך; ועוד סוגיות רבות.

כל נושא מהנושאים המוזכרים הוא סוגיא שלמה ארוכה ורחבה, שכדרכו של עולם יש בה פנים לכאן ולכאן, ואי אפשר לדון בה בהינף מקלדת במאמר אחד. הצד השווה שבכולן – שיש מקום לחשיבה ולרענון, ובעיקר – לבדיקה יסודית מה רצון השם בנושאים אלה.

בדרך כלל פוטרם את השאלות במחשבה ש"אם כך כולם עושים זה כנראה בסדר". יש איזו תחושה פנימית של "הכשר" אוטומטי, על כל מה שמקובל בציבור החרדי לעשות. כי הרי אנחנו חרדים, וגדולי תורה עומדים בראשיתו, ויש לנו עיתון מפוקח, אז ממילא כל מה שנעשה בציבוריות שלנו הוא בוודאי רצון השם, שהתקבל ועבר במסורת איש מפי איש עד משה רבינו בהר סיני.

וזו אשליה שיש להתפכח ממנה, וכדאי שנתפכח ממנה בצורה

תורנית ומאוזנת, ללא האשמות, וללא רגשי נחיתות. פשוט לבדוק בענייניות כל נושא לגופו.

זכינו שאנחנו שייכים לציבור החרדי, הציבור הטוב ביותר המבקש את רצון ה' ושם אותו נר לרגליו, ועם זאת – גם בציבור כזה מטבע העולם נוצרים עיוותים, ויש צורך לטפל בהם.

בשנים האחרונות ההתפכחות נעשית בצורה לא נכונה, על ידי אנשים ביקורתיים המנפחים כל טעות וכל הרגל מגונה, ועושים מהם חזות הכל. עשיית חשבון נפש היא דבר חשוב ונצרך, אבל יש לעשותו בצורה מאוזנת.

בעיקרון היה מן הראוי לסיים את הדברים כאן, אבל אף על פי כן, הואיל והפנקס פתוח והיד רושמת, לא אמנע מלכתוב את אשר על ליבי.

האם הצרה הגדולה שלנו היא באמת "גזירת החד פעמי"?

בשבועות האחרונים היינו עדים לסערה ציבורית בעקבות מס ה"חד פעמי" מבית היוצר של שר האוצר המפורסם. טורים ארוכים נוטפי דם ודמע נכתבו בעיתונות החרדית, על הכאב הגדול של תוספת הוצאה של עשרות שקלים לחודש לכל משפחה חרדית.

עם כל הכאב, משהו כאן לא מובן. הבה נעזוב לרגע את גזירת הקיר"ה, ונדבר על מה שאנחנו מעוללים לעצמנו.

אנחנו מייצרים לעצמנו נזק כלכלי מטורף, בסכומים אסטרונומיים הולכים וגדלים. אנשים נחנקים מזה, חלקם נעשים חולים בגוף או בנפש, חלקם מאבדים את שלום הבית, רובם מאבדים את שמחת החיים, ועולם כמנהגו נוהג!

על מה מדובר? כמובן, על הנוהג לתת דירות לילדים.

בחלקים גדולים של הציבור החרדי מקובל שכאשר משיאים בת, ההורים לוקחים על עצמם חובות בסדר גודל של חצי מיליון ש"ח. ואם אדם חטא ונולדו לו כמה בנות – אחת דתו לגלגל מיליוני שקלים. להיכנס לבור עמוק חסר תחתית ולקוות שאי שם בהמשך מישור יושיע אותו.

וכלנו שותקים, אלה שכבר בפנים ואלה שבדרך לשם. למרות הידיעה ברורה שזה מה שקורה להם, או שזה מה שעומד לקרות גם להם, ולמרות הנזקים הקשים שכולם מכירים מהמעגלים הקרובים אליהם.

למה שותקים?

כי אם כך מקובל בציבור החרדי כנראה זה מה שצריך לעשות.

אבל זה לא מה שצריך לעשות!

האם הקב"ה רוצה שאדם יחנוק את עצמו תחת הר חובות רק בשביל שלילדיו תהיה קורת גג? התשובה היא חד משמעית: **לא**. חייך קודמין!

האם מותר לאדם לקחת על עצמו חובות כשהוא לא יודע מהיכן להחזיר? גם כאן התשובה היא חד משמעית: **לא**.

האם מותר לדרוש חצי מיליון ש"ח מאדם שאין לו אותם, כאשר הידיעה ברורה שהוא עומד להיכנס לשבעת מדורי גיהנום בשביל לעמוד בהתחייבות? התשובה היא: **לא**. אסור ליהנות מסעודה שאינה מספקת לבעליה!

ובכן, יתכן שלמעשה כל עוד הנורמה הציבורית מנוהלת בצורה כזאת – אין אחריות על היחיד להתנהל בצורה שונה מכולם. אין חיוב לאדם לגרום לבתו לשבת עד שילבין ראשה, ואין חיוב לאדם לסרב לקבל התחייבות דמיונית כאשר כולם מתחייבים. כך מסתבר, וכמובן יש לשאול בעצת גדולי התורה.

אבל אם נעמיד לשאלה את העיקרון עצמו: **האם ההתנהלות הציבורית במקרה הזה הולכת בדרך הישרה או לא? התשובה ברורה וחד משמעית: לא באלף רבתי.**

האם אין פתרונות? יש בהחלט פתרונות. יש חצרות חסידיות המשיאות את ילדיהם בכבוד רב. הכיוון הוא שהילדים יממנו בעצמם חלק נכבד מהדירה, וממילא ילכו לגור במקומות זולים יותר, בצפון ובדרום, להפריח את השממה הרוחנית.

הפתרונות אפשריים וזמינים למדי, אבל הם דורשים בראש ובראשונה יציאה מההרגל המחשבתי שמוטל על כל אדם לסדר את ילדיו ברוגע ובנחת בדירה נוחה במרכז, גם במחיר שמחת חייו ושלוות נפשו. רק כאשר נצא מהקיבעון ונחליט שעול קניית הדירה הוא עול של הזוג בעצמו, וההורים רק עוזרים לו כמיטב יכולתם ותו לא – יהיה מקום לשינוי.

וכאן עלינו להפעיל את המחשבה ואת המצפון, ולעשות חשבון נפש מעמיק. אם נעשה זאת – יש סיכוי לשינוי.

לפני מספר חודשים, פנו אלי מספר אברכים שנקעה נפשם בהתנהלות הזו וביקשו ממני להשתמש בכח הכתיבה לשכנע עוד אנשים שחייבים שינוי. בתחילה גם אני הגבתי כמו כולם: "עזבו, אין לזה סיכוי". אבל לאחר שחשבתי הבנתי שבהחלט יש סיכוי, אם נצטרף ונגביר את קולה של הקריאה לשינוי.

בעבר היו יוזמות שונות לשינוי וכולן לא הצליחו. במבט שטחי נראה שהסיבה לכך היא שאי אפשר להילחם בכוחות שוק חזקים על ידי קולו של ההיגיון, כי כח השוק חזק מהכל. אבל האמת היא לא כך. כל כוחות שוק בנויים גם על הסכמה פנימית שכך ראוי להתנהל, או שעל כל פנים יש הצדקה מסוימת להתנהלות. אבל כאשר כל הציבור משוכנע שהשוק מתנהל בצורה עקומה – אט אט המוכרים מאבדים לגיטימציה לדרישה, והלקוחות מפסיקים לשלם.

וזה מה שהשתנה בתקופה האחרונה, עם נסיקת מחירי הדירות: אנשים מבינים יותר ויותר שהתחייבות למיליוני שקלים הינה בלתי אפשרית ונגד דעת התורה.

השינוי יכול להעמיק עוד ועוד, ובסופו של דבר לחלחל לשטח המעשי, אם נשכיל להעביר את המסר לכמה שיותר אנשים: **עד כאן.**

אם אתה רוצה להצטרף, ולחסוך לעצמך מיליוני שקלים, ולחסוך גם לילדיך מיליוני שקלים בעתיד, ובעצם להציל את כל הציבור – כל מה שעליך לעשות הוא דבר אחד פשוט: להעביר את המאמר הזה לכל מי שאתה מכיר, ולשלוח אותו לכל פורום אפשרי.

האם זה מעט? בשלב זה זה לא הרבה, אבל כאשר האדם מתחיל את הפסיעה הראשונה – הקב"ה עוזר להמשיך.

קיבלת תועלת? רוצה לזכות אחרים גם כן? תוכל להדפיס ולהניח במקום מגוריך, וזכות הרבים תהיה תלויה בך!

לקבלת העלון במייל, ניתן לשלוח מייל לכתובת: b0548407520@gmail.com

להורדת מאמרים משבועות קודמים, על פרשיות השבוע ועל המועדים: <https://baatzatcha.co.il/>